

בחירת בן או בת זוג

מירב ראובינוף¹

אוכלוסיית היעד: כיתות י"ב | מספר המשתתפים המומלץ: 25 | זמן: שני שיעורים רצופים
ציוד נדרש: דפים וכלי כתיבה; מחשב, מקרן, מסך ורמקולים.

רציונל

בחירת בן או בת זוג מעוררת התלבטויות רבות. זו אחת ההחלטות החשובות ביותר של האדם, ואולי אפילו החשובה שבהן. וההתלבטויות רבות: איך אדע שבחירתי אכן נכונה? אילו תכונות אופי הן החשובות מכולן? מה החשיבות שיש לתת למידות? למשפחה? לעיסוק? למראה החיצוני? האם צריך להתפשר? ואם כן – על מה?
אמרת חז"ל שלפיה ארבעים יום קודם יצירת הוולד – בת קול מכריזה על זיווגו, מעלה קושי אשר לבחירה החופשית, וכן היא מעלה שאלה: איך נדע שאנו 'קולעים' בבחירתנו למי שייעדו לנו מן השמיים?
ננסה לברר את השאלות הללו מתוך עיון במקורות מדרשיים העוסקים בנושא, בסיפור על בתו של שלמה המלך ובמכתב שכתבה המשוררת זלדה.

מטרות

1. פיתוח מודעות לחשיבות הרבה של בחירת בן או בת זוג;
2. העלאת אפשרויות של הדברים החשובים בבחירת בן הזוג ונתינת מקום להתלבטויות;
3. בירור שאלת "הזיווג הקבוע מראש" מול אפשרות הבחירה החופשית של האדם.

מהלך ההפעלה

שלב ראשון

שאלות לפתיחת הדיון

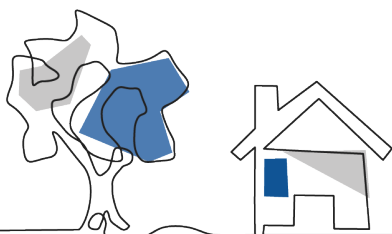
- האם אתם חושבים שאנשים מתלבטים לפני בחירת בן או בת זוג? האם כולם חווים אהבה גדולה ממבט ראשון ואין להם שום התלבטות?
- תנו דוגמה מהחיים, מספר שקראתם או מסרט שצפיתם בו, להתלבטות בנושא הנישואין.
- אם אנשים מתלבטים בעניין בחירת בן או בת זוג, במי לדעתכם יוכלו להיעזר?

בלמידה מרחוק אפשר להעלות את השאלות וגם את התשובות ל"ענן מילים" של היישומון מנטימטר (Mentimeter).

בשלב זה יתאפשר לתלמידים לנסות כוחם בשידוכים.

נביא לכיתה רשימה פיקטיבית (!) של מועמדים ומועמדות ליצירת קשר לקראת נישואין ונבקש מהתלמידים לשדך ביניהם.

1 מדריכה לספרות במחוז ההתיישבותי, מורה ורכזת ספרות אולפנת שעלבים, נוף איילון

שאלות לדיון

- ← לפי מה קבעתם שאיש ואישה מסוימים מתאימים להיות 'זוג'?
 - ← אם 'הכול נראה מתאים' – האם יש בכך ערובה שהשידוך אכן יצליח? מדוע?
 - ← "ש'לשה המה נפלאו ומגני וארבעה לא ידעתים", ובהם "דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור דרך אגיה בלבנים ודרך גבר בעלמה" (משלי ל, יח-יט). כיצד מתייחס שלמה המלך לעניין הקשר הנוצר בין בחור לבחורה?
 - ← למה לדעתכם קשה כל כך לשדך ולהצליח ליצור זוג?
- בלמידה מרחוק אפשר להיעזר ביישומון פיליפיטי (Filippity) ובאפשרויות ההתאמה שהוא מציע כדי ליצור זוגות.

שלב שני

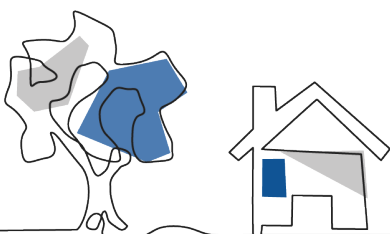
נעיין יחד במקורות אחדים העוסקים בקושי לזווג זיווגים. נלמד את המקורות ונסתייע בשאלות המובאות בעקבותיהם.

מקור מס' 1 – ויקרא רבה ו, ח

- מטרוניתא שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו:
בכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו?
אמר לה: לששת ימים, דכתיב (שמות לא): כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו'.
אמרה לו: ומאותה שעה עד עכשיו מהו יושב ועושה?
אמר לה: מזוג זיווגים. אשתו של פלוני לפלוני בתו של פלוני לפלוני ממונו של פלוני לפלוני. אמרה לו: הדא הוא?
אף אני יכולה לעשות כן. כמה עבדים יש לי וכמה שפחות יש לי ואני יכולה לזווגם בשעה אחת!
אמר לה: אם קלה היא בעיניך קשה היא לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף!
הניחה והלך לו.
- מה עשתה? נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות שורות. אמרה: "פלן [פלוני] יסב [יינשא] לפלונית ופלונית תיסב לפלוני", וזיווגה אותן בלילה אחת. למחר אתון לגבה: דין מוחיה פציעא דין עינו שמיטא דין רגליה תבירא [למחר באו אליה: זה מוחו (=ראשו) פצוע, זה עינו נפוחה, זה רגלו שבורה]. אמרה להון: "מה לכון דא?" [מה קרה לכם?] אמרה [אחת השפחות]: לית אנא בעי לדין ודין אמר לית אנא בעי לדא [אין אני רוצה את זה, וזה אמר: אין אני רוצה בזו]. מיד שלחה והביאה את ר' יוסי בר חלפתא אמרה לו: רבי! אמת היא תורתכם נאה משובחת היא! יפה אמרת כל מה שאמרת.
- אמר לה: לא כך אמרתי לך אם קלה היא בעיניך קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף?! שנאמר (תהלים סח): אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות.

שאלות לעיון ולהעמקה

- ← מדוע לדעתכם הקב"ה צריך כביכול להקדיש לנושא השידוכים זמן רב כל כך?
 - ← למה לדעתכם לא הצליחה המטרונית בשידוכים שעשתה?
 - ← מדוע בחר בעל המדרש לדמות את השידוך לקריעת ים סוף דווקא?
- בלמידה מרחוק אפשר להעלות את השאלות ואת התשובות ללוח שיתופי פאדלט (Padlet).

מקור מס' 2 – תלמוד בבלי, סוטה ב ע"א

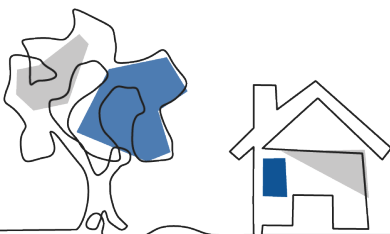
א"ר שמואל בר רב יצחק כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנא' (תהלים קכה): כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן וקשין לזווגן כקריעת ים סוף שנאמר (תהלים סח): אלקים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות איני [=האומנם?!] והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני.

שאלות לעיון ולהעמקה

- ← לפי דבריו של ר' שמואל בר רב יצחק, על פי מה משדכים אישה לאיש?
- ← מה דעתו של רב (שרב יהודה מביאה בשמו) יהודה בעניין זה? איזה קושי עולה ממנה? כיצד ניתן לפתור אותו?
- ← כאשר אליעזר עבד אברהם מגיע למושפחת רבקה למצוא אישה ליצחק נאמר: "וישען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר לא נובל דבר אליך רע או טוב: הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה'" (בראשית כד, ג-נא).
- ← בפסוקים אלו אפשר למצוא תמיכה לאחת הדעות שהוזכרו. לאיזו מהן?

מקור מס' 3 – תנחומא הקדום

מעשה בשלמה המלך שהיתה לו בת פיפיה שאין פחותה בכל ארץ ישראל. הביט במוצאות מי בן זוגה ומי ישאנה, וראה שהוא עני אחד ואין בישראל עני פחותו. מה עשה? בנה מגדל גבוה בים, והיה מקיפו מכל רוחותיו מסביב. נטל בתו ונתן אותה באותו מגדל הגבוה, ועמה שבועים סריסים מזקני ישראל. ובמגדל לא עשה פתח, שלא יפנס אדם בו, ונתן בו צידה הרבה. אמר: אראה פעל השם ומעשהו. למים היה אותו עני, שהוא בן זוגה, יוצא בדרך בלילה, והיה ערם ויחף, רעב וצמא. ראה נבלת שור משלכת בשדה, נכנס בה בין צלעותיה להפיג צנתו. וכשישן שם בא עוף גדול, ונטל אותה הנבלה ונשאנה על גג אותו מגדל על חדר הבחורה. ושם היה העוף אוכל את בשר הנבלה; וישב שם על הגג. כשהאיר השחר יצאה הבחורה מתדרה ללכת הגנה, פמנהגה בכל יום, וראתה אותו בחור. אמרה לו: מי אתה ומי הביאך לכאן? אמר לה: יהודי אני מבני עכו, ועוף הביאני לכאן. מה עשתה? לקחתו והביאתו לחדרה, והלבישוהו, והרחיצוהו, וסכוהו, ונתניפה מאוד עד שאין פחותו בכל גבול ישראל, ואהבתו הבחורה בלבה ובנפשה. והיה בחור חריף ומפלפל וממלח וסופר. יום אחד אמרה לו: רוצה אתה לקדשני? אמר לה: הלאו! מה עשה? הקיז דם וכתב לה כתבה ומהר מדמו, וקדשה ואמר: עד ה' היום ועדים מיכאל וגבריאל. נתעברה ממנו. כשראו אותה הזקנים מעברת, אמרו לה: פמדמה לנו שאת מעברת. אמרה להם: הן. אמרו לה: וממי נתעברת? אמרה להם: מה לכם לדעת? נפלו פני הזקנים, שהיו מתנראים משלמה המלך, ושלחו אליו לבוא אליהם. נכנס שלמה בספינה ובא אליהם. ואמרו לו: אדוננו המלך, כך הדבר, ואל ישים אדוננו בעבדיו עוון. כשישמע שלמה קרא לבתו ושאל לה על הדבר.

אמרה לו: פחור אחד הביא לי הקדוש ברוך הוא יפה וטוב, תלמודי וסופר, וקדשני.
קראה לבחור ובא לפני המלך והראה לו הכתבה שכתב לבתו, ושאל לו המלך על אביו ואמו ועל משפחתו ומאיזו עיר הוא.
והבין מתוך דבריו שהוא אותו שראה במזל, ושמח שמחה גדולה ואמר: ברוך המקום שנותן אשה לאיש.

שאלות לעיון ולהעמקה

- ← מדוע לא רצה שלמה המלך את השידוך? האם זו סיבה טובה לדעתכם? מה עשה כדי להקשות על השידוך לצאת לפועל? כיצד התגשם השידוך בכל זאת?
- ← מהי המסקנה העולה ממדרש זה? לדעתו של מי המסקנה הזאת מתאימה: לדעתו של ר' שמואל בר רב יצחק או לדעתו של רב?
- ← האם זיווגו של כל אדם נקבע מן השמיים כגזרה או שמא ייתכן שאיש או אישה יזכו בכך זוג טוב יותר מזה שנקבע להם (או חלילה להפך)?

שלב שלישי

לפניכם מכתב שכתבה המשוררת זלדה לקרובת משפחתה שעמדה להינשא:

חמדתי,
אין לי זכות לכתוב לך על דברים שבלב ובנפש ושבגורל, אבל את נראית לי כפרח אהוב שאני מתפללת לאושרו.
פתגם עתיק של המזרח הרחוק אומר: "אין האדם אדון אפילו על ריסי עיניו". ואני אומרת: ובוודאי לא על רגשותיו, ולא על תנועות נפשו ודמו.
בכל קשר של אהבה ואפילו ידידות יש מן הסודי, מן המפתיע, מן המאכזב והמרומם. כי האדם מעצם טבעו הוא בעל סתירות ובעל תכונות של גאות ושפל כמו הטבע, ולא יכול להיות תמיד בבחינת ירח מלא. למצוא אדם שיש שפה אתו, שאת יכולה לתת לו את הערבוביה שבלב - זה נס.
אהבי את עצמך ואת הרצון והגעגועים שבך לעשות את חברך מאושר. ההרגשות שבלבך הן ההרגשות הטבעיות של כל עלמה צעירה, הרגשות של משיכה ודחיה, כשהנפש יודעת שמושהו גדול וגורלי עומד להתרחש בחייה, אולי הגדול ביותר, והיא נמשכת לזה ומפחדת מזה.
ואני מקווה שתתגברי ותהיי מאושרת ותתני אושר - זה דבר נהדר לעשות מאושר את מישהו. כי הנישואים אינם התחנה האחרונה שממנה והלאה מתחילה השגרה, כי אם התחלה נפלאה של החיים.
היי מאושרה, שמחה, חכמה ויפה ואהובה ואוהבת.

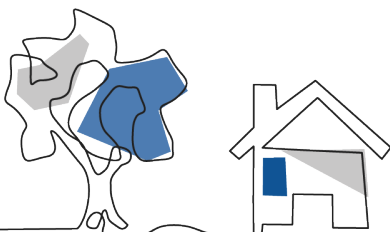
שלך באהבה רבה

זלדה

והבוז לאמונות הטפלות, הבוז!

(זלדה, ציפור אחוזת קסם - כתבים וציורים, ירושלים 2014, עמ' 145;

באדיבות עמותת זלדה)

בשלב זה התלמידים ינסו כוחם בכתבה יוצרת.

משימות

- ← דמיינו שאתם קרובת המשפחה ששלחה לזלדה את המכתב שבעקבותיו כתבה זלדה את המכתב שקראנו. מה לדעתכם היה כתוב בו? שימו לב לפרטים המוזכרים במכתב שקראנו, ונסו לכתוב את המכתב המקורי.
- ← המשיכו לדמיין שאתם קרובת המשפחה, וכעת מכתבה של זלדה הגיע אליכם בדואר. שימו לב לפרטים שונים המופיעים במכתבה של זלדה, וכתבו לה מכתב תשובה.

סיכום

בחירת בן או בת זוג היא אחת ההחלטות החשובות ביותר של האדם. בסדנה זו ניסינו לברר את השאלות הכרוכות בה מתוך עיון במקורות מדרשיים ובמכתב.

